

KRATAK DEFEKTOLOŠKI REČNIK

(Kratkij defektologičeskij slovar)

Moskva 1964, str. 400, format 8°, cena 1 rublja i 41 kopejka, izdanje »Prosvješćenije«

Defektološki institut Akademije pedagoških nauka u Moskvi izdao je početkom ove godine svoj »Kratkij defektološki rečnik«. To je nova značajna knjiga ove visoke naučno-istraživačke institucije koja ima za cilj da »na naučnoj osnovi dade instruktivni i priručni materijal o problemima vaspitanja i nastave, a takođe i psihološkom i kliničkom izučavanju anormalne dece« svojim čitaocima, kako bi makar i u izvodu dobili osnovna znanja iz defektologije. Iako je u početku bilo zamišljeno da to bude »Defektološki rečnik« enciklopedijskog karaktera, kako je bilo u prospektu najavljeno još 1962. godine, on je zbog obimnosti materijala ipak postao samo »Kratkij defektološki rečnik«. Tako smo pored već ranijih defektoloških rečnika i enciklopedija kao što su: Dannemann A., Schober H. Schulze E — *Zyzyklopädisches Handbuch der Heilpädagogik*, Halle 1911 i 1932/2 kada je izdato drugo izdanje; Alex. Mell — *Zyzyklopädisches Handbuch des Blindenwesens*, Wien 1900; Seeling O., Franzmeyer H. — *Heilpädagogisches Taschenwörterbuch*, Halle 1926; Josef Zeman — *Pedopathologický slovníček*, Praha 1933, dobili još jedan opšti defektološki rečnik — (Kratkij defektologičeskij slovar)

Rečnik obrađuje 700 pojmova — iz oblasti opšte defektologije 304, tiflopedagogije 50, oligofrenopedagogije 11, tangentnih nauka 202 i sinonimnih pojmova 26. On zahvata kako teoriju, tako isto i didaktiku, metodiku, psihologiju, lingvistiku, fiziologiju, medicinu, biografije sovjetskih i stranih defektologa i praksu pojedinih grana defektologije. Kao što se vidi, one su relativno jednako obrađene, tako da pružaju opšta i specijalna osnovna znanja iz defektologije. Na ovom rečniku je radilo 60 autora, dok je glavnu redakciju rečnika izvršio A. I. Dačkov, direktor Naučno-istraživačkog instituta defektologije sa svojim saradnicima N. F. Sljezinom i B. L. Borišem kao zamenicama.

Rečnik sadrži dve stranice predgovora, tekstualni deo, i na kraju nekoliko priloga kao: uputstvo za prijem defektne dece u specijalne nastavno-vaspitne ustanove, spisak autora rečnika, popis najznačajnijih živih sovjetskih defektologa sa naznakom institucije u kojoj rade, predmetni i lični ukazatelj i spisak skraćenica.

Kao što se u prospektu rečnika vidi, a on je dostavljen pre dve godine svima istaknutijim defektolozima u SSSR-u i nekim našim naučnim radnicima na diskusiju, »Kratkij defektološki rečnik« je namenjen studentima pedagogike, defektologije i medicine, a također i nastavnicima i vaspitačima školskih i predškolskih ustanova, lekarima i roditeljima defektne i normalne dece, da u njemu nađu odgovore na pitanja koja ih interesuju i koja će im pomoći u svakodnevnom praktičnom radu. Analogno takvoj intenciji, rečnik pruža i obuhvata samo najrasprostranjenija znanja i najvažnije pojmove i termine iz oblasti opšte i posebne defektologije. Međutim, treba reći da on obuhvata i čitav niz opštepedagoških termina kao što su: analiza, analizator, razgovor, radna soba, generalizacija didaktički materijal, domaći zadaci, individualno prilaženje u nastavi, instikt, dečji kolektiv, dečji konkurs, pozorište lutaka, ličnost itd. mada sa izvesnim refleksijama na defektnu decu.

Nakon pažljivog očitavanja ovog rečnika, što je razumljivo jer se ne može od jednom sve uočiti, zapažaju se izvesna opšta karakteristična mesta, a takođe i niz podataka i detalja o kojima svakako treba nešto reći, i na njih skrenuti pažnju njegovim budućim čitaocima. Pre svega rečnik pruža osnovna znanja, objašnjenja i obaveštenja kao i definicije mnogih defektoloških termina sa kojima se susrećemo u svakodnevnoj stručnoj literaturi. Pisan isključivo na fiziološkoj osnovi, on nam sa materijalističkih aspekata osvetljava psihičke funkcije i njene devijacije, pridržavajući se pri tome Pavlovljevih uslovnih refleksa. Rečnik nam takođe ocrtava današnji stupanj defektološke nauke u SSSR-u te prezentira nivo razrade pojedinih grana defektologije. Kao što se vidi, on je vrlo heterogen i nejednak po nivou izlaganja pojedinih problema. On pruža dijametralno drugojačija objašnjenja i karakteristike pojedinih defektoloških pojava, nego što se to čini danas kod nas, čime se unosi pozitivna progresivna novina, koju svakako treba usvojiti i uneti u našu nacionalnu defektološku teoriju i praksu. U terminološkoj razradi tendentnih naučnih područja, rečnik nam produbljuje i proširuje potrebna znanja, nužna za duboko sagledanje pojedinih problema defektologije. Kao što se vidi, sve su to pozitivne karakteristike ovog rečnika koje nas obavezuju da se sa dužnim poštovanjem odnosimo prema njemu.

Međutim, treba reći da, pored svih ovih i još čitavog niza drugih pozitivnih karakteristika ovoga rečnika, ima i izvesnih nedostataka na koje takođe treba ovom prilikom ukazati. Pre svega rečnik nosi tipično obeležje podneblja u kome je nastao, što se treba imati u vidu prilikom uzimanja knjige u ruke. Tako je veoma naglašen nacionalni ruski momenat u čitavom rečniku. On se reflektuje bilo da se govori o sistemu školovanja, organizaciji nastave ili o biografskoj strani rečnika. Od 87 autora koji se u rečniku pominju, 65 su Rusi, dok su samo 22 inostrana pisca od kojih je 16 surdopedagoga, 3 oligofrenopedagoga, 3 tiflopedagoga, a ni jedan logoped?! Pada u oči takođe da sve defektološke grane nisu podjednako zastupljene u rečniku. Izrazito je mali broj jedinica iz čiste oligofrenopedagogije, već je sve manje-više vezano za termine psihijatrije i medicine. Takođe i odrednice pojedinih pojmova su nejednako duboko obrađene. Jedne se svode na leksičko tumačenje termina dok druge duboko fiziološki objašnjavaju zahvaćenu tematiku. Međutim, u većini slučajeva ne nalazimo ni istoriografsko ni evolutivno objašnjenje jednog pojma, da bi se videlo kako je pojam evoluirao i zreo dok je stigao do današnjeg stupnja. Ovo je svakako svojstveno enciklopedijskoj obradi pojmova, što u rečniku nije slučaj. Ozbiljan nedostatak ovog rečnika je i taj da uz pojam nije navedena priručna literatura, što je bilo neminovno, tim pre što je rečnik namenjen uglavnom početnicima koji se uvode u ovu specijalnost. Pada u oči i to da su pojedini termini jednostrano obrađeni kao što je na primer to učinjeno sa jedinicom »reljefno pismo« (Str. 254) gde se govori samo o brajevom pismu. A da li je samo brajevo pismo reljefno, kada se zna da se čak i sada u nekim zemljama upotrebljavaju i druge vrste reljefnog pisma? Naročito pada u oči da je rečnik definitivno usvojio za defektnu decu novi izraz »a n o m a l n a d e c a« što smatramo da je više stigmatizirajući termin nego dosadašnji, takoreći udomaćeni termin »defektna deca«. Ako se theo izbeći stari termin kao neadekvatan, onda je ovaj još gori. Uostalom nije nam jasno zašto je ovde upotrebljen termin anomalan za defektan kad su taj termin zadržali u »Pedagoškom rečniku«, Moskva 1960. str. 324—325. Među inostranim defektolozima pomenuti su samo neki, o čemu je napred već bilo reči, dok o plejadi drugih itekako značajnih tvoraca defektologije nema ni pomena. Tako se, na primer, od inostranih oligofrenopedagoga pominju samo Bine, Demur i Sante de Sanktis, koji i nisu bogzna koliko značajni za vaspitanje mentalno nerazvijenih. Sličan je slučaj i sa tiflopedagozima od kojih se pominju samo Aj i Braj i tek uzgred Saunderson zbog svoje table. Obzirom na to da se ovo prvi put izdaje jedan kompletan priručnik defektologije, mislim da bi bilo oportuno da se dao i pregled istorijskog razvoja pojedinih grana defektologije, kako u SSSR-u tako u ostaloj Evropi. Treba reći takođe da rečnik obuhvata samo pedagoški i medicinski aspekt rehabilitacije, dok ostali aspekti nisu dati, pa čak ni opšti termini iz rehabilitacije, što je svakako posledica i odraz podneblja u kojem je nastao i gde se rehabilitacija ne shvata u onom obimu kako se to čini na Zapadu. Pa ipak, sastavljačima rečnika nije smetalo da unesu termin »radna terapija« u smislu okupacione terapije. Pa u smislu okupacione terapije. Pojedine jedinice u rečniku su nesrazmerne po veličini, tako da je pojedinim pojmovima neshvatljivo mnogo dato prostora a drugima samo po nekoliko redova, kao na primer: razvoj govora kod anomalne dece 10 stubaca, ruski jezik u specijalnoj školi 10,5 stubaca, matematici u specijalnoj školi 6 stubaca, dok je drugim, kao na primer korekciji artikulacije posvećeno 14 redova, melodičnosti govora 3 reda, dečjem negativizmu 20 redova itd. Premda je u rečniku obrađen pojam »pedagoška zapuštenost« i »moralno vaspitanje anomalne dece«, ipak nije obrađen pojam vaspitna zapuštenost odn. besprizornost i socijalna neadaptiranost kod dece. Međutim, treba reći da je ovaj termin veoma detaljno obrađen u »Pedagoškoj enciklopediji« Moskva 1964, tom I str. 191 do 195 kao i u »Pedagoškom rečniku« Moskva 1960, tom I str. 92—93. Pa kada je mogao da uđe u ova dva opšta rečnika, tim pre je morao da uđe u onaj čisto defektološki rečnik. Bojim se, nije li se otišlo u atomiziranje i natezanje sa pojedinim terminima u ovom rečniku kao na primer: »praznici u specijalnoj školi« (str. 217). »pevanje u specijalnoj školi« (str. 209); orkestar u specijalnoj školi« (str. 190) itd. što je sve moglo da se izostavi i na mesto ovih pojmova unesu mnogi drugi kojih nema, a koji su itekako frekventni u savremenom svetu. Za razmišljanje je i obrada termina »pedagogika lečenja« (str. 205) u smislu »sistema medicinsko-pedagoških mera usmerenih na korekciju defekta i razvoj anomalne dece koja se nalaze u medicinskim ustanovama«, dok se nikako ne tumači, kao pravac u defektologiji, tzv. Heilpädagogik, koju su zasnovali i uveli Bop, Hanzelman, Diring, Heler i drugi, a koja je težila da putem lečenja »ublaži bolest ili je udalji putem vaspitanja« (Dragoljub Branković — Opšta pedagogika lečenja, Beograd 1932).

Pa ipak, i pored svih nedostataka na koje smo ukazali, i onih koje nismo ovom prilikom pomenuli kao i nekih štamparskih grešaka, a koje priznaju i sastavljači ovog rečnika u uvodu »jer je ovo prvi pokušaj izdavanja priručnika ove vrste te se u njemu i mogu potkrasti neki nedostaci« (str. 4). KRA-TAK DEFEKTOLOŠKI REČNIK zaslužio ozbiljnu pažnju, jer u najkraćem obliku i u biti daje objašnjenja mnogih izraza sa kojima se tako često susrećemo u radu i čitanju. Zato ga toplo preporučujemo svima našim čitaocima. Knjiga se može naručiti preko Jugoslavenske knjige u Beogradu i Znanstvene knjižare u Zagrebu

Dr Ljubomir Savić, Beograd